

Asia: VN/7196/2021

Lausuntopyyntö naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomisen ja sen valmistelun rangaistavuuden selkeyttämistä, tapon syyteoikeuden vanhentumista ja lapsensurman kumoamista koskevasta HE-luonnoksesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomista koskevat kommentit ja huomiot

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laiksi

Kiitämme mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laiksi ja lausumme kunnioittavasti seuraavan.

Esityksessä ehdotetaan mm., että naisen sukuelinten silpominen ja silpomisen valmistelu säädettäisiin rangaistavaksi erillisin rikoslain säännöksin. Naisen sukuelinten silpominen kattaisi naisen ulkoisen sukuelimen vahingoittamisteot, mukaan lukien sukuelimen poistamisen kokonaan tai osittain. Valmistelu puolestaan kattaisi naisen tai tytön viemisen ulkomaille silpomista varten tai muunlaisen naisen tai tytön pakottamisen tai järjestämisen alistumaan silpomiseen. Kahdeksaatoista vuotta nuorempaan henkilöön kohdistuneen naisen sukuelinten silpomisen ja naisen sukuelinten silpomisen valmistelurikoksen osalta säädettäisiin erityisestä syyteoikeuden vanhentumisajan alkamisajankohdasta. Säännös koskisi vain ilman lääketieteellistä syytä tehtyjä tekoja. Näin intersukupuolisille lapsille tehtävät toimenpiteet, joille on olemassa hyväksyttävä lääketieteellinen peruste, jäisivät säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle.

Tässä lausunnossa otamme kantaa ehdotukseen kriminalisoida nimenomaisesti ja erikseen naisten sukuelinten silpomisen. Tarkastelemme erityisesti esityksen ehdotettua soveltamisalaa sekä joitakin sen yhteiskunnallisia vaikutuksia koskevia kysymyksiä.

Asiaa aiemmin tarkastellut oikeusministeriön tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen rangaistavuuden selkeyttämiseksi asettama työryhmä piti kyseenalaisena, ovatko myös lievät naisen

sukuelinten silpomismuodot rangaistavia nykyainsäädännön mukaan, joten oikeustilan tarkentaminen on paikallaan. Toteamme aluksi, että tähän tarkoitukseen erilliskriminalisointi soveltuu parhaiten. Huomautamme myös, että nähdäksemme on perusteltua käsitellä erikseen kysymykset naisen sukuelinten silpomisesta ja poikien ympärileikkauksesta. Jälkimmäinen kysymys on tärkeä, mutta kaipa erillisen oikeudellisen keskustelun.

Kannatamme ehdotusta siitä, että myös lievät vahingonteot, kuten pistot ja viillot, kuuluisivat säännöksen soveltamisalaan. Ehdotuksen mukaan vaaditaan kuitenkin joko pysyvää tai tilapäistä vahinkoa, jotta ehdotettu erillissäännös soveltuisi tekoon. Muut teot, kuten pelkän kivun aiheuttavat teot, jäisivät arvioitaviksi yleisten pahoinpitelysäännösten mukaan. Vahingon arvioiminen voi kuitenkin olla haastavaa lievien vahingontekojen kohdalla. Kuten esityksessä huomautetaan, pieniä lapsia koskevissa tapauksissa vahingon todellinen vaikutus saattaa ilmetä vasta myöhemmällä iällä. Jääkin epäselväksi, miten voidaan arvioida pieniin lapsiin kohdistuneita vahingontekoja, joista ei jää todistettavaa vahinkoa esim. arven, mustelman tai nirhauman muodossa ja joiden mahdollisesti pitkään jatkuvasta tai myöhemmin alkavasta psyykkisestä haitasta lapsi ei pysty kertomaan. Kysymys onkin, pitäisikö kaikki silpomisen muodot lähtökohtaisesti nähdä traumaattisina ja psyykkisenä haittana. Esitykseen kannattaisi tästä syystä lisätä tarkempi selvitys tyttöjen silpomisen mahdollisesti aiheuttamasta psyykkisestä haitasta ja sen perusteella ottaa kantaa siihen, pitäisikö kaikki alaikäisten tyttöjen silpomisen kriteerejä täyttävät teot olettaa sellaisiksi, että ne aiheuttavat psyykkistä haittaa ja olisivat siten rangaistavia ehdotetun 6 b §:n perusteella.

Ehdotuksen mukaan henkilön suostumuksella ei voitaisi oikeuttaa silpomistekoa eikä huoltaja voisi antaa lapsensa puolesta suostumusta tällaiseen tekoon. Rangaistavuuden ulkopuolelle rajattaisiin kuitenkin toimenpiteet, joihin täysivaltainen henkilö hakeutuu itse laillisen palveluntarjoajan luokse. Tämä näyttää olevan linjassa muiden pohjoismaiden käytännön kanssa eikä näyttäisi olevan ongelmallista Istanbulin sopimuksen sananmuodon tai GREVION sille antaman tulkinnan mukaan. Suostumusta ei kuitenkaan voitaisi antaa vakaviin silpomistekoihin, kuten häpyhuulten ja klitoriksen näkyvän osan täydelliseen poistoon. Kannatamme tätä lähestymistapaa. Esityksen olisi kuitenkin hyvä avata tarkemmin, miten tässä suhteessa tasapainotetaan aikuisen henkilön itsemääräämisoikeutta ja suojelua vakavaa väkivaltaa vastaan. Olisi myös hyvä ottaa kantaa siihen, miten varmistetaan, että aikuinen, joka hakeutuu palveluntarjoajan luokse kosmeettista genitaalikirurgiaa varten, tekee niin nimenomaan omasta tahdostaan.

Ruotsin syyttäjävirsto on todennut, että on yllättävän usein vaikeaa määrittää lääketieteellisesti, onko tyttö tai nainen joutunut sukuelinten silpomisen kohteeksi (<https://www.aklagare.se/nyheter-press/aktuellt-pa-aklagarmyndigheten/svart-att-bevisa-konsstympning/>, 6.2.2023). Olisi hyvä korostaa, että koska lainmuutoksen vaikutukset rikosprosessien määrään luultavasti ovat sinänsä vaatimattomat (kuten esityksessä tuodaan esiin), niiden tehostamiseen tarvitaan jatkuvaa asennemuutostyötä yhteisöissä ja keskeisten ammattilaisten valmiutta keskustella naisen silpomisesta ennaltaehkäisevästi sekä puuttua epäiltyihin tapauksiin.

Ehdotetun säännöksen mahdollisesti negatiivisia seurauksia ei esityksessä käsitellä, joten jää epäselväksi onko kohderyhmiltä saatu palautetta esim. erilliskriminalisoinnin mahdollisista

stigmatisoivista vaikutuksista. Jos tällaista tietoa on kerätty, mikä olisi suotavaa, siitä olisi hyvä mainita esityksessä.

Lisa Grans, tutkijatohtori, Åbo Akademi

Elina Pirjatanniemi, professori, Åbo Akademin ihmisoikeusinstituutin johtaja

Tutkijat toimivat Suomen Akatemian hankkeessa 'The many faces of special protection: Unpacking the roles of vulnerability in human rights and criminal law' (ROVU).

2. Naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomisen valmistelua koskevat kommentit ja huomiot

-

3. Rikosoikeudellista vanhentumista koskevat kommentit ja huomiot

-

4. Lapsensurmaa koskevat kommentit ja huomiot

-

5. Kommentit ja huomiot esitysluonnoksen johdosta muihin lakeihin tehtäviin muutoksiin

-

6. Muut esitykseen liittyvät kommentit ja huomiot

-

Elina Pirjatanniemi
Åbo Akademi, ROVU tutkimusryhmä